

SHEVCHENKO SCIENTIFIC SOCIETY, INC.
НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ІМ. ШЕВЧЕНКА В ЗДА
302-304 WEST 13TH STREET, NEW YORK 14, N.Y.

PAPERS ДОПОВІДІ

Ч. 18
№

Проф. д-р Роман Смал-Стоцький
Маркет університет

МАЗЕПІНСЬКІ ТРАДИЦІЇ СТАРОЇ У. Н. Р.

Prof. Roman Smal-Stocki, Ph. D.
Marquette University

**THE HETMAN MAZEPA TRADITIONS OF THE UKRAINIAN
NATIONAL GOVERNMENT OF 1917-1923**

Shevchenko Scientific Society
New York, N. Y.

1961

Поручили для публікації 15. липня 1961 року
проф. д-р Кость Кисілевський, дійсний член НТШ
проф. д-р Василь Стецюк, дійсний член НТШ

Редактор

проф. д-р Василь Стецюк

Технічний редактор

інж. Роман Кобринський

This paper may be reproduced,
provided the source is cited.

diasporiana.org.ua

Ціна \$ 0.70

МАЗЕПИНСЬКІ ТРАДИЦІІ СТАРОЇ У. Н. Р.

(Матеріали до споминів та історії української науки на еміграції)

I.

Новітні соціологи й історики стверджують стару правду, що в центрі кожної нації і її держави є її „святі ідеї” та їх символи. Довкруги їх кружляє життя одиниць і родин, груп і клас, що в безперервному ланцюгу генерацій творять націю й державу, в якій втілена національна свідомість. Та свідомість містить в собі образ родоводу нації, її історичної долі, образ національної культури з ієрархією цінностей, образ-уяву місії нації для майбутности, разом з її національною територією, її границями та відчуттям приязні й ворожости до близьких і дальших сусідів. Все це сплітається в ідею „батьківщини”-держави, як верховної цінности життя з її символами прапору, гербу, гимну, з якими пов'язаний жертвенний патріотизм для забезпечення або повернення волі тій батьківщині. Як то знаменито з'ясовано в заклик Бобровича: „Аще забуду Тебе, Єрусалиме, ненько моя, мила отчизно, бідна Україно — забвенна буде праця моя”!

Отак німці мають внутрішньою віссю ідею Райху й корони Карла Великого, італійці живуть ідеєю старого імперіяльного Риму, — *santa madre dela civilizazione nostra*, — французи традиціями провідної культурної й політичної потуги, в яких переплівся блеск Бурбонів і Версалю з ідеологією французької революції і її „правами людини”, мадяри зосереджуються навкруги корони св. Степана, а чехи навкруги корони св. Вацлава, болгары живуть Кирило-Методіївськими традиціями своїх св. царів та їх місця в Слов'янщині, для американців творять фундамент ідеї проголошення самостійности та світлі перемоги Вашингтона...

Навкруги цих центральних ідей історичні доби повплітали і різні побічні ідеології, що поглиблюють національну сві-

домість націй. Та важливим є зрозуміти, що, якщо якась „свята” ідея гасне-завмирає, то з нею завмирає й держава й нація.

Жиди, ірландці, поляки це найліпший приклад могутності „святих ідей” і їх вирішального значення для життя націй.

II.

Вже в студентських часах, як гімназист в Чернівцях, я просяк був під впливом мого Батька, автора „Буковинської Руси” та ентузіяста Шевченка, тим почуттям безперервності нашої державної традиції. Тут, на фронті боротьби з румунами за владу, в Буковині, воно було може навіть загострене. У нашій вітальні висіли і старі мапи України, і штихи гетьманів Хмельницького, Мазепи, Апостола, закуплені в антикваріаті Гірземана в Липську, і вони „наочною метою” негайно переконували всяких гостей, як князя Гогенльоге-Шіллінгфірста або барона Блайлебена, президентів Буковини, пізніших прем’єрів Австрії, про існування української нації. З цими традиціями я пішов у життя і вони вияснюють те, що на протязі десятиліть я робив і ще тепер роблю. Будучи емісаром Союзу Визволення України за першої світової війни, я назбирав знову з десятків різних старих мап України, що при викладах перед німцями, їх відразу переконували, що немає Klein Russland, а була й є Україна. Потім, за часів нашої державности, як послові УНР в Німеччині, ті мапи й колекції всяких штихів служили мені переконливими аргументами в розмовах із моїми колегами дипломатичного корпусу для вияснювання змісту й суті української національної справи на тлі тодішніх подій на Сході Європи. Та зустрічаючися з деякими лідерами соціалдемократів і соціалістів-революціонерів, я часто мусів з жахом ствердити, що вони родовід УНР виводять від Маркса, і що навіть Шевченко був для них вже національна „просвітянщина”, хоча з революційним „забарвленням”. В дійсності Україна починалась для них від їх же самих і їх марксистівських брошурок, бо за виїмком Порша, ніхто Маркса „Капіталу” не прочитав. Пізніше прийшла еміграція нашого уряду на Захід, гармати й кулемети замовкли, а розпочалася перед опінією Західньої Європи й світу наша холодна війна ідей проти Москви. По однорічній професорській праці в університетах Англії як професор У. В. У., завдяки стипендії президента Т. Масарика, де я водночас діяв і як посол У. Н. Р., я опинився вкінці як професор у Варшавському університеті і вернувся до праці Уряду У.

Н. Р., що тоді був очолюваний як прем'єром, бл. п. Андрієм Лівницьким у Варшаві. У Варшаві пережив я те нещастя, що впало на унівеську еміграцію, замордування Головного Отамана Симона Петлюри, на якого місце тоді вступив був Андрій Лівницький. В уряді, очолюванім пізніше бл. п. Вячеславом Прокоповичем, що складався з високоосвічених „есефів”, Лотоцького, Славинського, Яковлева, Шульгина, Кабачкова і інших, я виконував на протязі літ різnorodні функції, заступника міністра заграничних справ, неофіційного амбасадора при уряді Річипосполитої та міністра культури.

Ось ці функції змушували мене знову визбирувати „доказовий матеріал” мап, штихів, документів, та призадуматись над плеканням і поглибленням наших державних традицій, в яких центрі опинилась була постать Петлюри.

Моє помешкання на Сиверинові, в домі професорів університету, служило як посольство, де приймав заступник Г. О. Андрій Лівницький заграничних послів і військових аташе, що були акредитовані у Варшаві і з якими я встановив був вузькі товариські взаємовідносини. Треба пам'ятати, що Варшава була тоді найважливішим місцем для обсервації большевії і мала тому поміж акредитованими дипломатами цілу низку визначних державних мужів. Моє просторе помешкання я зробив малим музеєм і місцем „наочного навчання” для дипломатів. Його стіни були обвішані старими мапами України, штихами гетьманів, старою козацькою зброєю, шаблями й пістолетами, у вітальні мав я збірку української порцеляни Мікляшевських, прегарні тарілки з нашими рослинними зорами, фігурки дівчат в народній ноші, старі київські зелені тарелі з Т. Шевченком і Кулішем, збірку нашого старого срібла й хрестиків, а навкруги стін робітні з коминком, була розвішана галерія гетьманських портретів. Прямо монументальний був великий портрет гетьмана Хмельницького, що його я дістав від волинських Саліг в обмін. Той портрет, на думку Богдана Лепкого, був підставою штиху Гондіуса, зробленого в Гданську. Збірка старих ікон доповнювала загальне враження чужинців про наші культурні традиції. З бігом часу назбирались у мене і Мазеріана: велика копія образу Е. Ж. Верне легендарного Мазепи, портрет Мазепи із частинно вишкрябаним написом, знайдений у якійсь дзвіниці на Волині і прегарний портрет Карла XII.

Всі ці речі я поскуповував у Варшаві, де ціла Свентокжиська вулиця заповнена була жидівськими антикваріятами. Тіль-

ки галерію 8 гетьманських образів купив я за 500 лір в антикваріаті у Римі; вони були з палати Квітки-Основ'яненка в Римі. Були теж у Варшаві „вищого калібру” антикваріати, не для професорських кишень. Англійський консуль Френк Севері, з яким я жив в приязні у Варшаві, повідомив мене одного разу, що в однім антикваріаті коло площі Малаховського є різні речі по Мазепі. Із св. п. Богданом Лепким вибралися ми туди й оглянули їх; це були два універсали з його підписом і золотий клейнод-реліквіяр з його гербом та ініціалами. Не знаю, чи це було правдою, але як власник skleпу інформував, советська амбасада цікавилася тією пам'яткою; я задовжився — але негайно купив той клейнод в році 1930.

І маючи цей унікат в руках та згадавши, що голова нашої держави не має жодного символу своєї влади, я запропонував його Урядові У. Н. Р. із проєктом нашійника-ланцюга для клейноду. Гаряче підтримали мене прем'єр В. Прокопович, добрий знавець старовини і людина глибокого пієтизму для неї, міністер військових справ, генерал Сальський та генерал П. Шандрук і міністри Яковлів, Славинський, Шульгин, але наші варшавські соціалісти рішуче запротестували проти сполучування У. Н. Р. з гетьманською традицією. Самому Андрієві Лівіцькому ідея дуже подобалася; він узяв на себе завдання „одобрухати” тих, як ми їх звали „придворних есдеків”, і в цих внутрішніх ходах він був незрівняний майстер, та на це треба було часу.

Як фронтальний наступ не вдавсь, мені вдалося здійснити, як підготовчу акцію, року 1932 встановлення „Перехідного Мазепинського Перстенья” і надання його Богданові Лепкому, звеличникові Мазепи, з нагоди його шістдесятріччя. Відгомін в суспільності був такий, що около 1935 р. я повернув до проєкту встановлення видимого знаку гідности Голови Держави, сполучуючи його з Мазепинською річницею 1937 року і опрацювавши ще проєкт відновлення Могиллянсько-Мазепинської Академії для завершення ієрархії українських наукових організацій в еміграції. Як зближалася річниця 250 ліття обрання гетьмана Івана Мазепи, вона дала мені добру нагоду представити Урядові випрацьовані пляни вшанування цих роковин, підкреслюючи факт, що в дійсності еміграція У. Н. Р. — то продовження Мазепинської еміграції, що творить нерозривну цілість нашої боротьби за волю й державу. Плян пройшов усі

наші конспіративні й урядові інстанції, Уряд апробував випрацьовані мною проєкти законів і документів, і врешті наша опінія, — включно з еседеками й есерами — всеціло підтримала всю акцію, що поставила в осередок життя еміграції „святу ідею” Мазепи, злучивши її з чином й трагедією Симона Петлюри.

III.

Так пляни розбудування Мазепинських традицій в старій У. Н. Р. обіймали три акції і я їх представлю на підставі документів і джерел:

1. **Перехідний Мазепинський Перстень.** Ідею я взяв від подібних літературних перехідних перстенів інших народів, а шістдесятріччя найбільшого письменника Західньої України, Богдана Лепкого, автора „Мазепи”, була вдячною нагородою для здійснення цього проєкту.

Проєкт перстенья випрацював Петро Холодний, молодший. На подовгастих щиті перстенья був герб У. Н. Р. і герб Мазепи, увінчані козаком з пушкою з гербу „Війська Запорозького”. Варшавський золотник дуже гарно виконав прекрасний проєкт, грамоту на пергаменті виписав теж Петро Холодний і сам Андрій Лівіцький вручив їх у помешканні „Прометею” поетові в приявності членів Уряду і вищих урядовців.

Ось тут фотостат грамоти, що його завдячую синові нашого письменника д-рові Л. Р. Лепкому, який зберіг її в архіві разом із регуляміном. Зміст грамоти говорить сам за себе:

Дорогий наш Поете!
В листопаді цього року закінчили Ви шестий десяток літ, з котрих чотирма Ки незмінно простояли в перших шерехах наших борців за визволення України. Ки попереджали своїм кищим словом наш народ про грізну світову бурю, Ки запалили під час світової війни світанми споминами про нашу боєву козацьку традицію, вогонь національного почуття в душах тисячів наших земляків в таборах Союзу за Визволення України, Ки були з нами в якісні дні перемоги після проголошення Української Народньої Республіки, Ки з нами залишались і в ці тяжкі дні нашої еміграції і вуданте своїм словом, своїм ділом любили до Рідного Краю і сісти ненависть до окупанта України. Ваше шістьдесятиліття припало на трьохсотліття народни великого попередника нашого Івана Мазепи, якого прапор Ви у Вашій триналогії так високо підняли до розгосказом для всього народу нашого в це люте ввємя.

Задоволенняючи бажання нашої анцарської армії, що прагне увіковічити сяті мазепинські традиції і з ними повернутися на Рідну Землю, Уряд У.Н.Р. на знак глибокої пошани й щирої подяки передале Вам із в бою здобутої московської зброї, битий перстень означений гербом Мазепинським. Нехай той Перстень мазепинський переходить з роду в рід, од письменника до письменника, що своєю творчістю найбільше, як оце Ви, заслужився для здійснення і закріплення державних ідеалів Великого Гетьмана.

Головний Отаман У.Н.Р.

Голова Ради Міністрів У.Н.Р.

Дано в Парижі
дня 4. XI 1952.

Перша сторона пергамену.

Задня сторона пергамену:

**БОГДАНОВІ ЛЕПКОМУ ВІД УРЯДУ
УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНЬОЇ РЕСПУБЛІКИ**

РЕГУЛЯМІН ЩОДО ВКОНАННЯ
ЦЬОЇ ГРАМОТИ ДОДАТЬСЯ ОКРЕМО.

Українська Народна Республіка

РЕГУЛЯМІН ПЕРЕХІДНОГО МАЗЕПІНСЬКОГО ПЕРСТЕНЯ.

I

Установленні Урядом УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ грамотом в дня 4.XI.1932 року на імя письменника Богдана Лепкого Перехідний Мазепинський Перстень має бути переданий письменникові Богданові Лепкому.

II

Цей Перстень валишається на руках у письменника Богдана Лепкого для постійного ухивання.

III

Носій Перстеня Богдан Лепкий має за свого життя призначити свого в посідання Перстеня наступника, до якого Перстень має перейти.

IV

Свою волю щодо згаданого /§III/ наступника носія Перстеня Богдан Лепкий означає або в своїому заповіті, або в спеціальному акті за підписом двох свідків.

V

На випадок відсутности заповіту або спеціального акту щодо передачі Перстеня Мазепинський Перстень повертається до Уряду УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ на руки Державного Секретаря.

VI

Кожний наступний носій Мазепинського Перстеня виконує його передачу тим самим порядком.

Місце постом,
-27-XI.1932.

МІНІСТР ВІДСЬКОВИХ СПРАВ
УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ
Генерального Штабу Генерал-Хорунжий

ЗА ДЕРЖАВНОГО СЕКРЕТАРЯ
УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ
ВІЦЕ-МІНІСТР СПРАВ ЗАКОРДОННИХ

2. Клейнод Гетьмана Івана Мазепи, видимий знак гідности кожночасного Голови Української Держави.

Про сам клейнод Мазепи я опублікував статтю в „Тризубі” ч. 40-41, 1937 року, що була передрукована в „Новім Часі”, Літературно-Науковий Додаток, з 1. листопада 1937. Текст її:

Уряд Української Народньої Республіки, що перебуває на еміграції, рішив дня 14. жовтня ц. р., що збережений по Великому Гетьмані Івані Мазепі нагрудник-моцехранительниця буде „видимим знаком гідности кожночасного Голови Української Держави”.

Історично-мистецька цінність того пам'ятника й вага його, як регалія Української Народньої Республіки, примушує нас покористуватися описом, що його проф. Роман Смаль-Стоцький вмістив, разом з репродукцією, в 40-41 чч. паризького „Тризуба”.

В історії української культури, а перш за все мистецтва, доба Мазепи, як підкреслив Д. Антонович, — це друга золота доба українського мистецтва, по незабутній першій добі, пов'язаній з могутньою Руссю-Україною та її володарями Володимиром Великим і Ярославом Мудрим.

Та коли в тій першій добі Україна стояла під переможним впливом Візантії й використовувала її мистецькі досягнення, переплітаючи їх багатим народнім українським орнаментом, то доба Мазепи спрямовує Україну на захід Європи, що її культура розвивалася під впливом старого Риму.

Ті впливи Заходу находять у такого великого знавця мистецтва, яким був Мазепа, невсипущого протектора. Під його булавою розцвіла наша архітектура в українському бароку, в незлічимох творах ожили маллярство та гравюра, всюди по Україні повиростали фундовані ним церкви. Був Мазепа фундатором багатьох речей мистецтва і заграницею, серед яких у першій черзі вирізняються — Євангелія арабською мовою і велика срібна плащаниця в Єрусалимі.

Вже ті пам'ятки вказують на те, що при дворі Мазепи, разом з таким майстром-графіком, як Мигура, мусіли бути й майстри золотарського мистецтва, що також задвіло пишним квітом за його гетьманування!

Доля зберегла нам по сьогодні один, чи не найцінніший клейнод тої доби, а саме моцехранительницю-нагрудник Мазепи.

Цей нагрудник подарував гетьман перед своєю смертю своєму наступникові Орликові, як подає спогад, зв'язаний з тою пам'яткою. А родина Орликів у тяжкій скруті продала цей клейнод мабуть у Кракові, де й закупив його один з колекціонерів з України. В родині цього колекціонера переховувалася ця мазепинська пам'ятка, як дорогоцінний спогад Мазепинської доби.

Пам'ятки тої доби Москва намагалася знищити всіми засобами. Зруйновано Батурич, палати Гетьмана, нищено образи й ікони, — й тільки випадково дійшли до нас такі пам'ятки, як велика гравюра на шовку, що її зашито було у фелон православного Владики, й яка тепер находиться в музеї Красінських у Варшаві.

Коли розпочалося по Полтаві варварське нищення всього мазепинського, моцехранительниця Мазепи мала найбільше виглядів, що збережеться: своїм розміром і тривалістю шляхетного металю.

**
*

Короткий опис пам'ятки такий: пам'ятка представляє з себе форму прямокутника з відрізнаними кутами в розмірі: довжина — 6,5 см., ширина — 4,5 см., грубість — 1 см. Ціла вона викута з щирого золота й має нагорі кільце, в яке закладалася стрічка, чи нашійний ланцюг, а надолі є шрубка, що по розшрубованні, відчиняє мощехранительницю.

Обидві сторони багато емальовані. По обох сторонах навкруги біжить золотавий орнамент на гарному тлі, що мов чорна яма відразу унаглядноє ясно середину.

З одного боку — Спаситель на хресті, який має нагорі напис латинкою (I. N. R. I.) і надолі адамів череп і кості. З обох сторін хрест прикрашений емалією: черволавим орнаментом винограду, зеленим стилізованим листям, яке виповнює й горішні кутки хреста. З другого боку представлені серед подібного орнаменту, прикрашені ще блакитними незабудьками нагорі, приладдя муки Христової, а надолі герб Гетьмана на ясно-рожевому тлі, оздоблений його ініціалами на різках І(ван) М(азепа) Г(етьман).

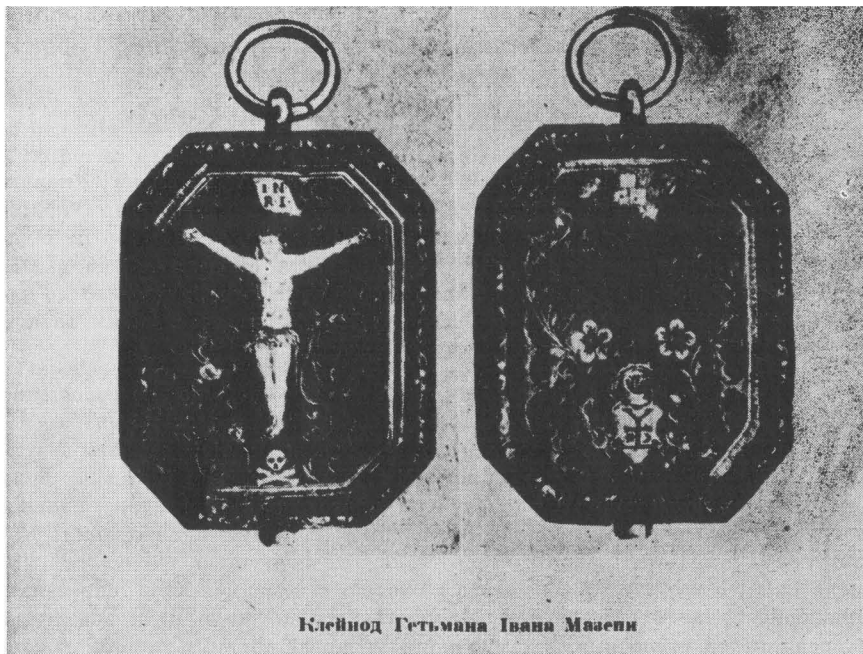
Виринає питання, якої роботи ця пам'ятка? Чи це праця золотарства київського, чи чужого, може венеціанського, а може це твір вірменоловівських майстрів при дворі Мазепи?

Не беруся тут судити. Хай наші знавці історії золотарського мистецтва скажуть тут своє слово.

В кожному разі мощехранительниця — це розкішна пам'ятка старого золотарства. Вона проречисто вказує на високий рівень золотарського мистецтва при гетьманському дворі, вона є прегарною ілюстрацією-мініатурою доби українського барока, в осередку якої стоїть Мазепа, що його сучасники величали „найпершим сином України, драгоцінною окрасою і справжнім благодітелем, будівничим батьківщини”.

Нам, еміграції, ця реліквія дорога не так своєю мистецькою красою, як тим, що вона зв'язана з пам'яттю й чином Івана Мазепи.

Во-ж ми, еміграція, очолена Урядом Української Народньої Республіки, продовжуємо й здійснюємо ідею Великого Гетьмана: незалежність і державність України!

Клейнод Гетьмана Івана Мазепи

Клейнод Гетьмана Івана Мазепи

(Природна величина)

Клейнод Гетьмана Івана Мазепи

Ось тут текст універсалу уряду У. Н. Р. у справі Мазепинського Клейноду, оголошений на Покрову, 14. жовтня 1937 року:

ОД УРЯДУ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНЬОЇ РЕСПУБЛІКИ

В двістіп'ятидесятилітні роковини обрання на Гетьмана України славної пам'яті Великого Борця за її волю Івана Мазепи, Уряд Української Республіки чинить оцим відомим всім і кожному, кому про це відати належить, теперішнім і потім будучим вірним синам Отчизни й Матері нашої України про свою постанову: зробити від нині, щасливо до наших часів збережений, клейнод Гетьмана Івана Мазепи видимим знаком гідности кожночасного Голови нашої Держави.

Цією своєю постановою Уряд нагадує про те, що проголошення Української Народньої Республіки історичним Універсалом Центральної Ради з дня 22 січня 1918 року було відновленням тієї держави Русь-України, що тисячу років тому, за часів Великих Князів Київських була найбільшою потугою на Сході Європи, а згодом відновилася у славі на цілий світ лицарській Козацькій державі. Нагадує, що теперішнє Козацтво Української Народньої Республіки, яке гуртується на чужині навколо свого Уряду і своїх, з честю і славою, з кривавих боїв винесених, прапорів, — це є Військо того Народу, якого дружини були заборолом Європи перед степовими ордами, якого козацькі полки захищали грудьми своїми рідний край, віру християнську та європейську цивілізацію. Нагадує, що війна Української Народньої Республіки з червоною й білою Московщиною — це продовження тієї війни за визволення Батьківщини, яку проголосили Московщині наші предки і якої символом стало ім'я Гетьмана Мазепи.

По Полтавському бої Гетьман Іван Мазепа з вірною генеральною й полковою старшиною, з цілим Кошем Запорозьким змушений був покинути рідний Край, так само, як Уряд Української Народньої Республіки з лицарською Армією і багатотисячним громадянством.

І смерть Гетьмана Мазепи не знищила законного представництва самостійної Української Держави, так само, як не знищило її, всупереч надіям і бажанням Москви, вбивство її наймитом святої пам'яті Головного Отамана Симона Петлюри. Законний наступник Мазепи Гетьман Пилип Орлик боровся з Московією всіми можливими для нього засобами, так само, як бореться з нею Уряд Української Народньої Республіки під проводом законного наступника Симона Петлюри Головного Отамана Андрія Лівчицького.

Згідно з постановою Уряду тепер, коли грядуть великі події, в яких задзвенить і зброя українська, клейнод Мазепи на грудях Головного Отамана має повсякчас нагадувати Українцям про заповіт Мазепи й Петлюри, має наявно зв'язувати третю Українську Державність з Княжою і Козацькою, має кликати сучасну українську еміграцію до сповнення національного обов'язку і має сприяти гуртуванню всіх живих сил народніх під державним Українським Проводом.

Сини Землі Української!

Державна ідея це не тільки сучасність, — це тако-ж минушина та майбутність народу! Люди й покоління вмірають, — Нація — Держава їх переживає, і в'яже покоління. В державі цвіте свідомість нації та живе невміруща душа народу.

Нація без свідомости своїх державних традицій, без побожної пошани до пам'яті своїх великих державних мужів та героїв — це нація без сили, без моці, це нація без майбутнього. Ми-ж, Українці, в кривавих боях засвідчили відданість прастарим державним традиціям Українського Народу, а сучасна наша еміграція, її віра, карність і чин є яскравим свідощтом нашої непохитности й запорукою великого та славного майбутнього!

Знаючи, що весь Український Народ живе повсякчасно думкою про визволення своє й незалежність і завжди на серці має безмежну, готову на всі жертви, любов до Батьківщини, яка знайшла собі триста років тому вислів у присязі патріота-українця. — „аще забуду Тебе, Єрусалиме, Ненько моя, мила Отчизно, бідна Україно, забвенна буди правиця моя!“ — Уряд Української Народньої Республіки глибоко певен, що громадянство чинно засвідчить свою вірність традиціям української державности і до кінця виконає свій обов'язок перед Рідною Землею.

Року Божого 1937, жовтня 14 дня, на Покрову.

Вячеслав Прокопович

Голова Ради Міністрів УНР, Міністр Справ Закордонних

Володимир Сальський

Генерального Штабу Генерал-Хорунжий

Міністр Військових Справ

За задумом Прем'єра В. К. Прокоповича ланцюг складається з овальних кілець, в яких чергуються золоті тризуби в обводі срібнім і мечі срібні в обводі золотім. Підставовим матеріалом для мечів є сталь, для тризубів мідь — все із зброї, здобутої від москалів нашими козаками у визвольній боротьбі. Цей підставовий матеріал був потім потрібно позолочений або посріблений чистим золотом і чистим сріблом. Ланцюг сходиться до середнього кільця, посвяченого пам'яті Симона Петлюри, нашого незабутнього Вождя. Ціле це кільце зроблене з щирого золота і на його срібному тлі вміщено золотий монограм в грецькій стилізації С. П. (Симон Петлюра). Ланцюг є твір великої мистецької вартости і виконано його в одній з найкращих золотарських майстерень в Швейцарії.

3. Відновлення Могилянсько-Мазепинської Академії Наук Урядом У. Н. Р.

Як замовкли гармати й кулемети та Уряд У. Н. Р. разом з армією й тисячами громадян пішов на еміграцію 20-го року, то незабаром наша наука перебрала провід нашої визвольної боротьби проти нової форми московського імперіялізму — сучасного московського комунізму. Пригадую, що поза Советською Україною постали були Український Вільний Університет, Подєбрадська Технічно-Господарська Академія, Драгоманівський Педагогічний Інститут в Чехословаччині, Український Науковий Інститут в Берліні, Український Науковий Інститут у Варшаві. Крім цього, діяло у Празі ще й Історично-Наукове Товариство і Музей Визвольної Боротьби. У польській займанщині продовжало свою працю Наукове Товариство ім. Шевченка як Західньо-Українська Академія Наук, а до року 1928 Всеукраїнська Академія Наук в Києві під впливом Михайла Грушевського проявляла подиву гідну видавничу діяльність і на неї були звернені очі деяких щирих, але наївних українських науковців, що повірили обіцянкам і поїхали були туди будувати українську культуру й науку. Як довго діяв у В.У.А.Н. Михайло Грушевський, колишній довголітній голова Наукового Товариства ім. Шевченка, так довго всі признавали Всеукраїнську Академію Наук ієрархічним завершенням піраміди всіх наших наукових установ і тим — хоть у ділянці науки — здійснювали мрію соборности нашої нації. Зокрема, по відвідинах в Науковому Товаристві ім. Шевченка у Львові, тодішнього комісаря освіти, Скрипника, НТШ діяло як би Західньо-Українська філія В. У. А. Н. і відвідини голови НТШ, академіка Студинського в Києві, будили в наївних головах різні надії, — але в кругах УНРівської еміграції та уряду У. Н. Р. ці події викликали різку критику й перестороги.

Ці перестороги, на жаль, хутко здійснилися і вже в 1930-их роках почався генеральний погром української науки й культури разом із „Процесом С. В. У.". Насамперед була зліквідована автономія В. У. А. Н., що була змінена в Академію Наук У. С. С. Р. та стала філією Советської Академії Наук. Почалося „обрусеніє”.

Ось таким чином в 30-их роках українська наука стратила свою найвищу наукову установу, В. У. А. Н., що колись була ще заплянована урядом У. Н. Р., а потім здійснена гетьманською владою. Це насильство Москви зліквідувало всякі мрії

деяких наших мрійників і поставило уряд У. Н. Р. перед завданням відновити ієрархічне завершення системи наших наукових установ, не тільки для еміграції, але й для поневоленої України, як символ академічної свободи для всієї української нації. Було для урядових чинників У. Н. Р. ясно, що знищення В. У. А. Н. мусить дістати відповідь у відновленні академіками В. У. А. Н. Української Академії Наук у вільному світі. А для цієї відновленої Всеукраїнської Академії Наук, Уряд постановив надати ім'я Могилянсько-Мазепинської Академії, щоб так відновити водночас і ті самі старі традиції, що їх знищення було й є ціллю Москви. Ось так знову гетьман Іван Мазепа разом з Митрополитом Моголою мали бути поставлені в центр наших державницьких, культурних і наукових традицій еміграції У. Н. Р.

Академічне життя має свої закони, як і церква. І воно має засаду „апостольського насліддя”. І як владик можуть висвячувати тільки владики, так академіків можуть обирати тільки первісні академіки-фундатори. На академічній „самосвятстві” в науці академічних традицій не збудуєш і пошани не здобудеш...

Уряд доручив мені випрацювати відповідний проєкт продовження В. У. А. Н. у формі запроєктованої Могилянсько-Мазепинської Академії Наук. Засадою його було: запросити ще живого члена-фундатора Всеукраїнської Академії Наук, Степана Смаль-Стоцького і двох пізніше найменованих членів В. У. А. Н. Михайла Возняка та Філярета Колессу, в склад колегії фундаторів (проф. Кирило Студинський із зрозумілих причин не був взятий до уваги). До них я запропонував додати найбільш поважних науковців, ректорів Українського Вільного Університету і Подєбрідської Технічно-Господарської Академії: Бориса Іваницького і Андрія Яковлева, далі одного члена, що репрезентував би традицію Українського Наукового Товариства в Києві, Івана Феценка-Чопівського і одного НТШ-івця, що був водночас найвизначнішим письменником Західньої України, носія перстень Мазепи, Богдана Лепкого. Щоб не потрапити в конфлікт з крикливою польською вулицею, голова Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові, Іван Раковський мав бути негайно обраний до складу колегії самими академіками, щоб оминати його іменування урядом У. Н. Р.

Таким чином три академіки В. У. А. Н., два ректори У. В. У. і Подєбрідської Академії, один представник Н. Т. Ш. і один

Наукового Товариства у Києві мали стати колегією фундаторів, в якій три академіки В. У. А. Н. згодились промувати трьох нових високоzasлужених науковців до гідности академіків і розпочати континуацію Всеукраїнської Академії Наук у відновленій урядом У. Н. Р. формі старої Могилянсько-Мазепинської Академії Наук.

Ось тут текст постанови Уряду:

П О С Т А Н О В А

Ради Міністрів УНР про відновлення Київської Могилянсько-Мазепинської Академії, іменем Української Народньої Республіки затверджена
Заступником Голови Директорії Головним Отаманом військ УНР
п. Андрієм Ливицьким м. травня 11 дня, року Божого 1938

Взявши до уваги,

що українська наука, зокрема українознавство, доведені на окупованих Московією українських землях до повної руїни,

що найтяжчою втратою для цієї науки був доконаний окупаційною владою цілковитий розгром заслужених наукових кадрів Всеукраїнської Академії Наук у Києві,

що установа, яка тепер під ім'ям „Академії Наук УССР” функціонує в Києві, служить не інтересам України, а навпаки — інтересам її ворогів, не маючи нічого спільного з давнішньою Всеукраїнською Академією Наук, створеною силами Українського Народу для обслуговування його національних потреб в царині науки,

що ця комуністично-московська, цілком не українська своїм складом і напрямом діяльності установа використовує подібність назви з Всеукраїнською Академією Наук і довір'я, здобує нею серед наукових кол культурного світу, на шкоду Україні на міжнародньому науковому форумі,

Рада Міністрів УНР ухвалила:

- Арт. 1. Нав'язуючи до славних традицій минулого України, для вшанування 20-ої річниці проголошення самостійности Української Держави відновити з днем 25 травня 1938 року стародавню, славну Київську Академію Петра Могили й Івана Мазепи, як найвищу українську наукову установу, під назвою: „У к р а ї н с ь к а Могилянсько-Мазепинська Академія Наук”, що свого часу буде перенесена до Києва.
- Арт. 2. Поставити ближчим завданням діяльності Української Могилянсько-Мазепинської Академії Наук:
- а) переведення систематичної організації всіх українських наукових сил, здатних і охочих працювати для Українського Народу та його Держави на полі науки;
 - б) продовження розпочатої б. Всеукраїнською Академією Наук праці над всебічним науковим дослідженням України в її минулому й сучасному;

- в) відновлення зліквідованих окупаційною владою наукових органів і видавництв та заснування нових, згідно з сучасними потребами української науки;
- г) інформувати чуженаціональних наукових кол про сучасний стан України й української науки.

Арт. 3. Для організації Української Могиллянсько-Мазепинської Академії Наук покликати К о л е г і ю членів-фундаторів Академії, в склад якої запрошені:

А к а д е м и к М и х а й л о В о з н я к, член Всеукраїнської Академії Наук у Києві;

А к а д е м и к Ф і л я р е т К о л е с с а, д-р філ., член Всеукраїнської Академії Наук у Києві, дійсний член Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові;

А к а д е м и к С т е п а н С м а л ь - С т о ц ь к и й, д-р філ., к. звичайний професор Університету в Чернівцях, член Всеукраїнської Академії Наук у Києві, почесний член Наукового Товариства ім. Т. Шевченка у Львові, звичайний професор Українського Університету в Празі;

Б о р и с І в а н и ц ь к и й, лісовий інженер, к. професор і ректор Української Господарської Академії в ЧСР, к. голова Української Наукової Асоціації в Празі;

Б о г д а н Л е п к и й, почесний д-р Українського Університету в Празі чеській, дійсний член Наукового Товариства ім. Т. Шевченка у Львові, професор Ягайльонського Університету у Кракові;

І в а н Ф е щ е н к о - Ч о п і в с ь к и й, д-р техн. наук, к. член Українського Наукового Товариства в Києві, член Наукового Товариства ім. Т. Шевченка у Львові і багатьох заграничних наукових товариств, член кореспондент польської Академії Технічних Наук, тит. професор Гірничої Академії у Кракові;

А н д р і й Я к о в л і в, к. член Українського Наукового Товариства в Києві, звичайний професор і к. ректор Українського Університету в Празі, дійсний член Наукового Товариства ім. Т. Шевченка у Львові, заступник голови Українського Академічного Комітету, Української Наукової Асоціації і Українського Історично-Філологічного Товариства в Празі.

Арт. 4. Надати названій вище Колегії повну автономію в її організаційній діяльності, доручивши їй опрацювати проект Статуту Академії, кошторис на її утримання та визначення тимчасового осідку.

Арт. 5. Ця постанова набуває сили закону в день її затвердження.

Голова Ради Міністрів УНР

Вячеслав П р о к о п о в и ч

Міністр Військових Справ

Володимир С а л ь с ь к и й

Року Божого 1938,
м. травня, 9 дня.

Передовиця офіціозу Уряду У. Н. Р. „Тризуба” в Парижі з’ясує всі засадничі думки, що я їх представив був владі (число 22, (622) 29. травня 1938 р.):

До неблаганої війни за потоптану ворогом честь і волю України потрібні нам усі роди зброї.

Не тільки бо фізична сила потрібна до перемоги, але й сила духа, що ударами сили фізичної керує. Не тільки залізо, але й меч духовний.

Всіми родами зброї воює з нами ворог. Воює не тільки спрямованими в груди „бунтарської” України багнетами червоної армії, не тільки кулями чекістів, мурами в’язниць, нагаями доглядачів у таборах примусової праці для українських засланців.

Ні, ворог мобілізує до боротьби з Україною тако-ж розум і хитрість. Всі засоби поневолення і нищення України хоче продумати, дослідити, розбудувати в систему.

Повстали цілі большевицькі інститути для руйнування української мови, для витравлення з неї її „націоналізму”, її духа мови самобутнього народу. Повстали цілі колегії московських „спеціалістів”, що роками мучилися над історією України, силкуючись довести, що гетьман Богдан Хмельницький вислугувався перед польськими і московськими феодалами, а гетьман Петро Дорошенко „був ворогом („душителем”) українських селян”.

Цілі штаби московських статистиків, економістів та інженерів опрацьовують докладні плани економічного уярмлення України, узалежнення її від московської промисловости, обернення її в колонію, плани як найдоцільнішої її експлоатації.

Все це речі не дуже нові. В наукових ділянках, зв’язаних з українськими справами, большевицька Московщина розгортає тепер в широкому масштабі те, чого зародки можемо знайти в найгірших зразках колишньої імперської російської науки. Все це речі не нові, і не скоро прийде їм край. Українська наука перемогла вже з честю в багатьох славних боях за Українську Правду. Але ще більше цих боїв жде її в найближчому майбутньому.

Наукова праця в значно більшій мірі, ніж інші ділянки духової творчости (напр., красне письменство) вимагає планової співпраці. Вимагає о р г а н і з а ц і ї. Тому в історії української науки записані золотими буквами не тільки імена поодиноких великих учених, але тако-ж, і може навіть ще в більшій мірі, наукових установ.

Українські Наукові Товариства у Львові і Києві зуміли звести індивідуальні зусилля одиниць і гуртів українських учених до спільних широких річищ і високо піднести прапор української науки перед очима цілого культурного світу.

А врешті у Всеукраїнській Академії Наук знайшла була організація української науки своє увінчання, гідне великої нації, нації державної.

Стільки кипучої енергії, стільки завзяття і жертвенности мали в собі діячі ВУАН, що навіть у несамовитих умовах окупаційного режиму спромоглися були на сотки томів видань ВУАН, до яких під підозрілим оком большевицьких цензорів дісталось багато, дуже багато науко-

вої правди про Україну. Свідчить про це шалена лють окупантів, лють, з якою переводили вони генеральний погром ВУАН, розпочатий 1930 р.

Цей погром був для української науки болючою втратою. Наслідком ліквідації праці ВУАН у царині українського мовознавства, літератури, історії й етнографії було те, що ці ділянки української науки перейшли на підсовітській Україні з рук учених до рук партійних агітаторів. На місці українського мовознавства залишилося політичне псевдомовознавство під проводом Хвилі і Кагановича, замість української історії — „агітки” секретаря компартії Попова з товаришами, замість української етнографії — безграмотне фабрикування фальшивих народніх пісень з похвалами Сталінові і упевненням, що, на його наказ, „жити стало ліпше і веселіше”.

Потім прийшли інші часи. Хвилі закинуто, що він замало псував українську мову, замало наближав її до російської, Попову тако-ж „припечатано” ріжні прогріхи. Але становища української науки це не змінило.

Що-до господарчих наук, то голоси підсовітських учених (Волобуїв, Яворський), які пробували хоч трохи „підрахувати” економічний грабунок України Московщиною, належать вже до дальшого минулого.

Річ ясна, що в таких обставинах цілий тягар боротьби за Українську Правду в науці впав на плечі українських вчених на еміграції.

І треба визнати в ім'я правди, що наукові сили української еміграції вийшли з честю з цього важкого іспиту. Не маючи в своєму розпорядженні тих великих коштів, які потрібні для наукових дослідів, і які може дати тільки власна держава, не маючи на чужині багатьох найпотрібніших матеріалів, українські вчені на еміграції створили своїм завзяттям і самопосвятою величні здобутки наукової праці Вільного Університету в Празі, Господарської Академії в Подєбрадах, Високого Педагогічного Інституту, Наукових Інститутів у Берліні і Варшаві і багатьох наукових товариств та видавництв. Науковий дорібок цих установ охоплює сотки томів, в яких не тільки продовжувано досліди довоєнної української науки, але досліджено тако-ж багато нових питань, зв'язаних з поворотом українського народу до стану нації державної. Підсумки роботи наших учених закордоном двічі підбито було на Українських Наукових З'їздах. Внутрішній координації й звичайному представництву нашої науки на чужині прислужилися Український Академічний Комітет та Українська Наукова Асоціація. Слід згадати тако-ж про засновання в Празі — Музею Визвольної Боротьби, а в Парижі — Української Вібліотеки ім. Симона Петлюри.

Проте великою прогалиною була недовершеність організації української науки від часу розгрому ВУАН. Українська наука позбавлена тепер найвищого, найавторитетнішого органу, який міг би об'єднувати та організувати її зусилля, який міг би авторитетно українську науку репрезентувати. Як найтісніше об'єднання потрібне нам у время люте!

Така недовершеність організації можлива — для народу недержавного, народу-громадянства; неможлива вона — для нації, яка в своєму відродженні дійшла до державних аспірацій. Наслідки цієї недовершеності були дуже сумні. Світова наука трактувала колись ВУАН нарівні з виданнями Академії Наук усіх інших д е р ж а в. А тепер має справу з виданнями Академії Наук УССР, організації, що не має нічого

спільного з українською наукою і служить ворожим супроти України цілям. Окупаційна влада намагається видавати свій московсько-більшевицький голос за авторитетний офіційний голос у к р а ї н с ь к о ї науки. І немає іншого голоса, який міг би цій неправді з рівною і більшою авторитетністю протиставитися...

Маючи це все на увазі Уряд Української Народньої Республіки вирішив вшанувати 20-ту річницю проголошення самостійности Української Держави відновленням в день мученицької смерти Вождя України Головного Отамана Симона Петлюри найвищого об'єднання, найвищого органу української науки під назвою Київської Могилянсько-Мазепинської Академії Наук.

Уряд УНР свідомо і з повним почуттям відповідальности проголошує не створення чогось нового, а відновлення річей дуже давніх. Во хоча й переривалося назовні існування найвищого ареопагу української науки, від багатьох століть тісно зв'язаного з столицею України — Києвом, то по внутрішній суті таких перерв не було. До Могилянсько-Мазепинської Академії ввійдуть члени розгромленої окупантами ВУАН і разом із своїми товаришами новими продовжуватимуть її працю, з повним правом використовуватимуть для добра української справи здобутий нею авторитет. А ВУАН чи не повстала була з Київського Наукового Товариства? А Київське Наукове Товариство чи не пов'язане було тисячами нерозривних ниток з працею цілої плеяди славних українознавців, згуртованих у Київській Старій Громаді, рідній дитині Кирило-Методіївського братства.

Ніколи не бракувало в Києві світлих українських умів, глибоко перейнятих традиціями своїх попередників у культурній праці в серці України. Століттями пливла через Київ безперервна течія української культурної традиції, і автор Історії Русів мав п о с у т і слушність, вважаючи Нестора літописця за „члена колегії київських учених, себ-то Академії”.

Уряд УНР відновлює назву українського найвищого наукового центру з часів давньої української державности, з часів гетьмана Мазепи.

На членів-основоположників Академії покликуює Уряд УНР найвидатніших українських учених, що мають за собою загально-визнаний стаж великих заслуг перед Україною, здобутих невсипущою працею науковою і незломністю характеру громадян-державників. Їх знання, їх досвіди, їх авторитетові й їх вірності українській державній ідеї доручає уряд гідну репрезентацію України на міжнародньому науковому форумі, справу об'єднання і планового узгіднення зусиль української науки на користь Українській Державі. Уряд непохитно вірить, що найвища організація української науки буде мозком і серцем України, дасть українцям спасенний приклад єдности і згідности зусиль в інших царинах національної праці.

Vivat, crescat, floreat Academia Mohiliano-Mazepiana!

IV.

Пролетіло небагато часу, але таки майже чверть століття в нашій еміграційній житті, правда, жажливого чвертьстоліття, вивпненого другою світовою війною і її наслідками. І знов прийшлося нам відступати перед Москвою, разом з великою хвилею найновішої еміграції з Західньо-українських земель та з підсовєтської України, цей раз аж у Новий Світ — Америку.

Ще довго до другої світової війни, Москва одверто повернула до своїх державницьких традицій. На своїм місці в історії є і Дімітр Донскої і Іван Страшний і Петро I, Убійця, ба навіть і Катерина II, і їх пам'ятки гушаються по Ленінграді та Москві. Що ж сталося з нашими Мазепинськими традиціями старої У. Н. Р. за це чвертьстоліття, яка їх доля?

1. Доля Мазепинського Перехідного Перстеня.

Друга світова війна захопила незабутнього Богдана Лепкого на власному хуторі коло Черча і він попав був під большевицьку окупацію. Він подався на захід, щоб як краківський професор університету поспробувати перейти демаркаційну лінію і дістатися до Кракова під німецьку окупацію. Боячися обшуку НКВДистів на границі, Богдан Лепкий закопав перстень. Потім він помер раптом в Кракові і свого наступника не призначив. Згідно з регуляміном, перстень повернувся до Уряду У. Н. Р.

2. Клейнод Гетьмана Івана Мазепи.

Цей видимий знак гідности кожночасного Голови Української Держави є тепер в руках сучасного президента У. Н. Р. д-ра Степана Витвицького. Регулямін його переховування не відомий. Невідомо теж, чи він переховується у відповідній шкадулі (бо стару прийшлося залишити у Варшаві), і чи він має відповідну консерваторську опіку.

Прикро, що для вшанування 250-ліття смерти первісного власника цього клейноду, відповідні чинники нової У. Н. Р. не зуміли дати громаді хоть кольорову знимку на листівці.

Незабутній Андрій Яковлів, знаменитий правник і знавець наших державних традицій, кількакратно говорив про це мені й в листі до мене, незадовго до смерті, ще й писав, що на еміграції в Європі чи Америці є десь і моці Ярослава Мудрого. Якщо вдалось би частинку моців добути й вставити їх при від-

повідній церемонії в середину клейноду, — він писав, — то тоді той клейнод пов'язував би традиції Руси-України почерез Гетьманщину з УНР-івською сучасністю, в безпереривну цілість і був би її символом. Характеристичним є, що до самої смерті Андрій Яковлів, цей старо-УНР-івець, думав про той символ нашої державности, клейнод Мазепи.

3. Українська Могилянсько-Мазепинська Академія Наук.

За тих два роки до нової світової війни, вона вспіла зорганізуватись та проявити живу діяльність, про що свідчать три томи праць виданих мною, як міністром культури. Добрий огляд її праць і долі до війни оголосив її секретар, академік Андрій Яковлів в „Тризубі” 1939 року:

З ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МОГИЛЯНСЬКО-МАЗЕПІНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК

Українська Могилянсько-Мазепинська Академія Наук була заснована в травні місяці минулого року (постанова Ради Міністрів УНР з дня 9-11 травня 1938 р.), як найвища українська наукова установа. До часу перенесення на рідну землю діяльність Академії закордоном має на меті організацію українських наукових сил, продовження розпочатої б. Всеукраїнською Академією Наук у Києві наукової праці, відновлення зліквідованих в Україні наукових видавництв, інформацію чужих наукових кол про стан України й української науки. Організацію Академії було доручено Колегії Академиків-основоположників, на чолі з блаж. пам. академиком професором д-ром Степаном Смаль-Стоцьким. Ще за життя акад. Смаль-Стоцького, якого було обрано першим президентом Академії, президія Академії (акад. Смаль-Стоцький — голова, кад. І. Феценко-Чопівський — заступник голови, акад. А. Яковлів — генеральний секретар) встигла перевести важливу частину організаційної праці, а саме виробила проєкт Статуту Академії, проєкт розподілу катедр на Відділі Українознавства, ухвалила наукову працю для 1-го тому „Праць Академії”.

Смерть (17. VIII. 1938) незабутнього акад. Смаль-Стоцького осиротила Колегію Академиків-основоположників, позбавивши її досвідченого президента, що з великою любов'ю й властивим йому запалом розпочав був так успішно працю по організації Академії, але не припинила цієї праці. Президентство перейняв заступник, акад. І. Феценко-Чопівський. Під його головуванням відбулося 8 січня 1939 р. перше засідання Колегії Академиків-основоположників, на якому було вирішено кілька дуже важливих справ. Насамперед було переглянуто й схвалено вироблений президією Статут Академії. За статутом, Академія є найвищою науковою установою України. Тим часом Академія має один Відділ — Українознавства з 24 катедрами, завданням якого є вивчення сучасного й минулого України в усіх проявах її життя. По повероті на Батьківщину Академія буде мати три Відділи: Історично-Філологічний, Соціально-Економічних

Наук та Природничо-Математичних Наук. Академія складається з дійсних членів-академиків та членів-кореспондентів Академії. Кожна кафедра Академії уявляє з себе окрему науково-дослідчу групу з приділених до кафедри членів-кореспондентів та наукових співробітників під кермою академіка, керівника кафедри. Справами Академії керує президія Академії в складі: президента Академії, віце-президента та генерального секретаря, що вибираються загальними зборами Академії на добу 5-ти років. Академіки, члени-кореспонденти Академії та наукові співробітники друкують свої наукові праці у виданнях Академії: в „Працях Відділу Українознавства” та в „Записках Академії”.

Далі Колегія Академиків-основоположників перевела вибори нових академиків: проф. д-ра І. Зілинського, проф. д-ра М. Кордубу, проф. д-ра І. Раковського, проф. д-ра В. Сімовича і проф. В. Щербаківського.

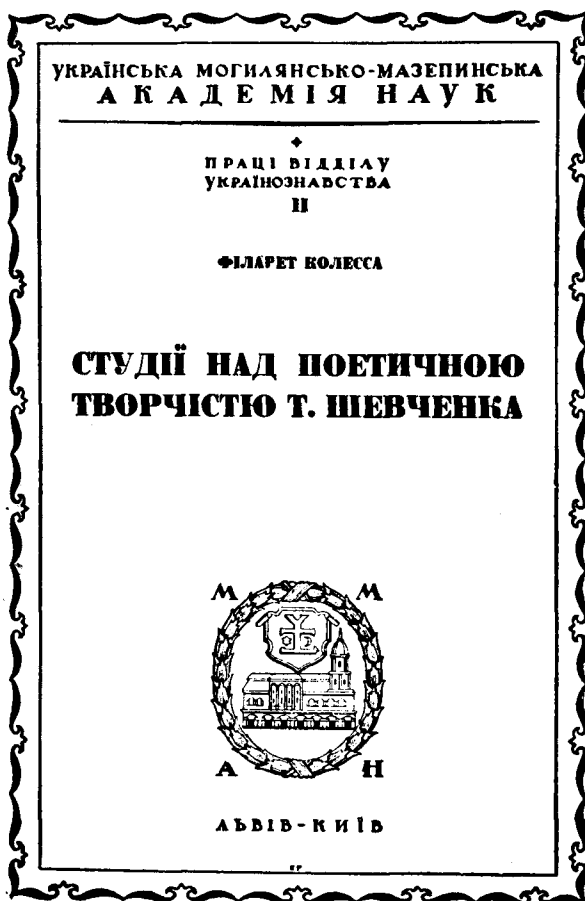
Поповнивши склад академиків, Колегія доручила кожному академікові керування кафедрою за його спеціальністю, так: акад. І. Раковському доручено керування кафедрою антропології України, акад. В. Щербаківському — праісторії України, акад. М. Кордубі — історії України, акад. А. Яковлеву — історії українського права, акад. В. Сімовичу — української мови, акад. І. Зілинському — української діалектології, акад. Ф. Колесі — української усної словесности, акад. М. Вознякові — історії української літератури, акад. Б. Лепкому — нової української літератури, акад. Б. Іваницькому — лісового господарства України, акад. І. Феценку-Чопівському — техніки та промисловости України. Решта кафедр Відділу Українознавства (числом 13) буде доручена академікам, що будуть обрані на ближчих загальних зборах Академії.

На тому-ж засіданні було ухвалено не заміщати до загальних зборів місця президента Академії, доручивши виконання його обов'язків заступникові — акад. І. Феценку-Чопівському. Тоді-ж таки було ухвалено видати друком I-й том „Праць Відділу Українознавства” з працею Ярослава Гординського: „Літературна критика Підсоветської України”. Цей том вже вийшов друком в другій половині березня м. Чепурно виданий з мистецьки-виконаною відомим артистом-різбарем С. Гординським обкладинкою, на якій особливо вдалась емблема Академії: в лавровому вінку фасад стародавнього будинку Могілянської Академії — в Києві, над нею герб Гетьмана Мазепи, над 4-ма кутами вінка літери М. М. А. Н.

30 минулого березня президія Академії прийняла такі постанови: видати друком II-й том „Праць Відділу Українознавства” з нагоди 125 літ з дня народження Т. Шевченка з працею акад. Ф. Колесі: „Поетична творчість Т. Шевченка”; видати III-й том „Праць Відділу Українознавства” з працею акад. М. Возняка: „Авторство „Історії Руссов””; утворити Правописну Комісію в складі академиків І. Зілинського та В. Сімовича та доручити їй справу усталення правопису для видань Академії; просити пп. академиків, керівників кафедр, подати до Президії список кандидатів членів-кореспондентів Академії та наукових співробітників при їх кафедрах.

Вліті цього року під час ферій плянується скликати загальні збори Академії. Збори мають перевести вибори президії Академії на 5 років, затвердити список кафедр Відділу Українознавства, вибрати академиків

на вакантні кафедри та членів кореспондентів Академії. Після цього Академія в повному складі розпочне планову наукову працю при допомозі організованих при кафедрах наукових сил і дослідних груп.

Обкладинка праць Академії.

Що сталося з Українською Могілянсько-Мазепинською Академією Наук по війні?

Її діючого віцепрезидента Феценка-Чопівського схопили большевики в Польщі і слід за ним зникає. Ціла низка науковців померла, почасти під більшовиками: Сімович, Зілинський, Возняк, Кордуба, Лепкий, Колесса, частина пішла в нову скитальщину й опинилась на заході: Раковський, Щербаківський, Іваницький, Яковлів. З них Раковський скоро помер, потім Іваницький, далі Щербаківський, вкінці й Яковлів.

По війні стара еміграція поповнилась новою підсоветською еміграцією, між нею й поважним числом науковців, співробітників Советської Академії Наук У. Р. С. Р., поміж якими не було ні одного академіка. Перед всіма науковцями стало тоді питання, в яких організаційних формах продовжати наукову працю. Ще в часі моєї службової праці в таборі Офенбах я мав коротку розмову з проф. В. Кубійовичем, під час його відвідин; тоді він гаряче заступав думку широкої розбудови Могілянсько-Мазепинської Академії Наук, в яку мали би втілитися всі НТШ-івці та підсоветські науковці-емігранти. Так само розмовляв він з З. Г. О. Андрієм Ливицьким, якому та ідея дуже припала до серця, бо так був би створений спільний фронт науки проти Москви. Незабаром наступили події в рядах старої У. Н. Р., що їх наслідком був відхід від державної праці і О. Шульгина, і мій, і П. Шандрука. Задуми проф. Кубійовича припинили підсоветські науковці, що — хоча політично втілили себе в УНР-івську еміграцію, — не визнали традицій УНР-івських, створених дійсними академіками старого В. У. А. Н. в Українській Могілянсько-Мазепинській Академії Наук і забрались до організації нової В. У. А. Н., хоча в рядах їх не було ні одного академіка. На вістки про такі пляни проф. Кубійович і останній голова Товариства ім. Шевченка та академік Української Могілянсько-Мазепинської Академії Наук, проф. І. Раковський зробили важливий і правильний крок та відновили Наукове Товариство ім. Шевченка, як батька української науки та первісного В. У. А. Н. в Києві, щоб врятувати його традиції. Ще живі академіки Могілянсько-Мазепинської Академії Наук були важко стурбовані поступованням неоунрівських підсоветських науковців, але щоб не поглиблювати роздору на науковім фронті визвольної боротьби, радили мовчати й змагати через співпрацю у відновлених організаціях до повернення ієрархічного ладу й порядку. Події розвивались головно на американ-

ському терені і тут впливи відомих американських організацій поглибили засадничі розбіжності поміж обома центрами української науки.

На рік перед смертю останній академік Української Могилансько-Мазепинської Академії Наук, Андрій Яковлів запропонував був мені, як президентові НТШ, готовість втілити Могилансько-Мазепинську Академію Наук у Наукове Товариство ім. Шевченка, іменуванням 12 академіків, щоб так врятувати староУНР-івську традицію. Наукове Товариство ім Шевченка звалось би тоді: Українська Могилансько-Мазепинська Академія Наук-Наукове Товариство ім. Шевченка. Я передав цю пропозицію в Париж, проф. Кубійовичеві, щоб він порозумівся з управою Європейського Наукового Товариства ім. Шевченка. На жаль, відповідь проф. В. Кубійовича була відмовна, хоча він не порадився ні з проф. Шульгином, ні з проф. Мірчуком. І так з Андрієм Яковлевим, останнім академіком Української Могилансько-Мазепинської Академії Наук пішли у гріб ці мазепинські традиції старої У. Н. Р.

Хто більше повинен шанувати святі традиції нації, як науковці, мозок і сумління нації? Чи вони вив'язались як слід з цих завдань, що їх доля поставила перед ними — хай судить історія.

Москва — нищить, палить, руйнує все українське.

Чи українці свої традиції шанують і побожною пошаною їх у вільному світі продовжують і боронять, — хай читач сам вирішить.

Це справа не тільки науковців, а в першу чергу Уряду чи пак Виконного Органу та всієї суспільности. Бо суспільність і нація, що не шанує традицій своєї минувшини, не має майбутности.

Так спало в році 1959 на Наукове Товариство ім. Шевченка важке завдання гідно продовжити Мазепинські традиції тут в Америці, за думкою нашого патрона Т. Шевченка і згідно з діяльністю НТШ-івців: членів фундаторів ВУАН у Києві, і членів фундаторів Української Могилансько-Мазепинської Академії Наук. Наше НТШ є живим носієм тих традицій і залишилося традиційною, її патроном передришеною, організацією української соборницької вільної науки. Конференції Наукового Товариства ім. Шевченка в Колюмбійському університеті в Нью Йорку, в Норт-Вестерн університеті в Шикаго, в англій-

ській мові, ціла низка НТШ-івських Мазепинських Конференцій у різних містах, в українській мові і наші дари для села Мазепа в стеїті Міннесота, свідчать, що Наукове Товариство ім. Шевченка гідно вшанувало пам'ять великого гетьмана й опікуна української культури й науки. Визначні НТШ-івці проф. Віктор Доманицький заздалегідь, як голова НТШ-івської Мазепинської Комісії опрацював був пляни вшанування, а проф. Володимир Січинський очолив ЮКОМА і її широку працю.

PUBLISHED BY THE SHEVCHENKO SCIENTIFIC SOCIETY

In the Ukrainian language:

- Hrycak Paul:** The Duchy of Halych-Volhynia, 1957
Zajcev Paul: The Life of Taras Shevchenko, 1955
West Ukraine under the Bolsheviks 1939-41, edited by **M. Rudnycka**,
1957
Anthology of Ukrainian Short Stories, 1955
Lepkyj Bohdan: Mazepa. A novel, 1955
Malaniuk Eugene: Poems, 1954
Broken Strings. Anthology of Poems, 1955
Sichynsky Volodymyr: History of Ukrainian Art, 1956. **Vol. I. II.**
Franco Ivan: Selected Works, 1956
Yanovskyj Yurij: The Shipmaster. A novel, 1954
Ohloblyn Olexander: Hetman Ivan Mazepa and His Era, **1960**
Kniashynskyj Antin: The Spirit of the Nation, 1959
Paneyko Alexander: Ukrainian Stenography, 1961
Zarsky Edward: Geography of Ukraine (Maps), 1961
Bulletin of the Committee on Terminology, Vol. I. 1958
Bulletin of the Library Committee, Vol. I. 1959
Memoirs of the Shevchenko Scientific Society. Collected Papers of
the Philological Section, 1953. Vol. 161, 1954. Vol. 162, 1956.
Vol. 165, 1957. Vol. 166, 1959. Vol. 168, 1961. Vol. 171, 1961.
Vol. 172.

In the English language:

- Proceedings of the Historical-Philosophical Section, 1951. Vol. I.
Proceedings of the Philological Section, 1952. Vol. I, 1955. Vol. II.
Proceedings of the Mathematical-Physical-Medical Section, 1953.
Vol. I, 1954. Vol. II, 1955. Vol. III, 1956-58. Vol. IV.

ISSUES OF "PAPERS" PUBLISHED

1. **Bohachevsky Daniel, J. U. Dr.:** Problems of Ukrainian Learning Abroad. (In Ukrainian)
Lew Vasyl, Ph. D., Prof.: Folklore in the Almanac "Rusalka Dnistrova" (In Ukrainian). (1958)
2. **Ostapiak Mykola, Prof.:** Isolating the Virus of Asian Influenza from Samples of Gargling the Throat and Autopsy Material (In Ukrainian). (1958)
3. **Smal-Stocki, Ph. D., Prof.:** The Impact of the "Sputnik" on the English Language of the U.S.A. (1958)
4. **Bohachevsky Daniel, J. U. Dr.:** The Ideological Fundamentals of "The November Awakening" (In Ukrainian). (1959)
5. **Jaszczun Vasyl, Ph. D.:** Religious and Moral-Ethical Tenets of Taras Shevchenko (In Ukrainian). (1959)
6. **Smal-Stocki Roman, Ph. D., Prof.:** J.S.C. De Radius, an Unknown Forerunner of Comparative Slavic Literature. (1959)
7. **Nazarko Ireneus, OSBM, Ph. D.:** Metropolitan Julian Sas-Kuilovsky (1826—1900). (1959)
8. **Smal-Stocki Roman, Ph. D., Prof.:** Shevchenko and the Jews. (1959)
9. **Mackiw Theodore, Ph. D., Prof.:** Mazepa (1632—1709) in Contemporary German Sources. (1959)
10. **Vytanovych Illja, Ph. D., Prof.:** Social and Economic Tendencies in State Policies of Ivan Mazepa (In Ukrainian). (1959)
11. **Luciw Luke, Ph. D.:** Academician Prof. Stephen Smal-Stockyj (In Ukrainian).
Wozniak Michael, Acad., Prof.: Stephen Smal-Stockyj and Franko (In Ukrainian). (1959)
12. **Manning Clarence A., Ph. D., Prof.:** The Role of Mazepa in Eastern Europe. (1960)
13. **Kamenetsky Ihor, Ph. D.:** Origins of the New British Imperialism. (1960)
14. **Krawciw Bohdan:** Fedkovych in the Latest Literary Publications (In Ukrainian). (1961)
15. **Pavlovych Petro:** The Shevchenko Heritage and M. Kotsiubynsky (In Ukrainian). (1961)
16. **Smal-Stocki Roman, Ph. D., Prof.:** Discrimination and Bias in Two UNESCO Publications (In Ukrainian). (1961)